

ІННОВАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Клименко А. С.

ВСТУП

Розглядаючи інноваційне управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні, перш за все доцільним є підкреслити важливість дотримання синергетичного ефекту між органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, бізнес-структурами у реалізації інноваційної діяльності, яка передбачає розвиток нових методів, технологій та форм вдосконалення процесу отримання соціальних послуг для найбільш незахищених верств населення, з метою покращення їх соціально-економічного становища, а також сприяння у формуванні та розвитку соціальних навичок, умінь та соціальних компетентностей, забезпечуючи їх життєдіяльність у різних сторонах суспільного життя.

Побудова ефективної взаємодії між різними підсистемами та елементами в структурі інноваційного управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні підвищує ефективність реалізації інноваційного процесу державної соціальної політики у задоволенні суспільних потреб незахищених верств населення жителів територіальних громад.

Різні наукові підходи до інноваційного управління спираються на застосування ресурсного забезпечення інноваційною діяльністю органів влади, що включає: кадрові, матеріальні, інформаційно-інтелектуальні та фінансові ресурси. Також науковці зосереджують свою увагу на ресурсах можливостей, серед яких виступає попередній та поточний досвід, мотиваційний механізм та сформована інноваційна культура¹.

Важливий внесок у вивчення основних засад інноваційного управління, зокрема соціальних інновацій, регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку територій, зробили такі науковці як: Афанасьєв М. В., Білорусов С. Г., Бойко-Бойчук Л. В., Бурлай Т. В.,

¹ Попов С.А., Панченко Г.О. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід : навч.-метод. посіб. / С.А. Попов, Г.О. Панченко – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2018. – 284 с.

Василенко В. О., Клименко Н. Г., Комар Ю.М., Попов С.А., Панченко Г.О. Вивчення проблем інновацій у соціальній сфері вивчали Горемікіна Ю.М., Забарна Е. М., Левченко Н. В. та інші дослідники.

Проте, незважаючи на важливість вивчення інновацій у соціальній сфері у цілому, теоретичні та практичні дослідження інноваційного управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні майже відсутні.

1. Виникнення передумов проблеми та формулювання проблеми інноваційного управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні

Визначаючи напрями інноваційного управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні, актуальним є розгляд наділених повноважень громад у зв'язку з реформою децентралізації.

Перш за все, слід акцентувати увагу, що в умовах адміністративно-територіального устрою необхідним є створення умов доступності надання соціальних послуг для осіб, сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Наразі, не у кожній територіальній громаді є можливість отримати базові соціальні послуги, хоча така норма передбачена законодавством.

По-друге, постає питання забезпечення якості надання соціальних послуг в громаді, що безпосередньо впливає на рівень задоволеності потреб її жителів та призводить до формування соціальної довіри на місцевому рівні. У цьому контексті вагоме значення слід приділити впровадженню інновацій за для розвитку системи отримання соціальних послуг, впровадження сучасних технологій на основі визначених потреб отримувачів послуг.

У процесі реформування головною метою урядовців було забезпечення оптимізації розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, налагодження ефективної внутрішньої та зовнішньої взаємодії, покращення адміністрування соціальних послуг та сприяння в ефективності використання ресурсів громади з метою доступності та підвищення якості надання соціальних послуг.

2. Аналіз існуючих напрямів інноваційного управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні

До основних напрямів інноваційного управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні належить наступне.

Реалізація повноважень щодо *визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах*. З метою прийняття управлінських рішень щодо планування та фінансування соціальних послуг на місцевому рівні необхідним є проведення визначення потреб населення у соціальних послуг².

Здійснення дослідження щодо визначення потреб жителів громади у соціальних послугах полягає у визначенні та аналізі ефективності діючої системи надання соціальних послуг в громаді, зокрема виявленні цільових груп отримувачів соціальних послуг, окреслюючи їх потреби у видах послуг. Також за допомогою такого дослідження є можливість на основі кількісних та якісних показників розробити пропозиції до стратегії розвитку соціальних послуг та виділити відповідне фінансування на відповідній території.

Також слід зазначити, що відповідно до проекту наказу Міністерства соціальної політики України «Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах» оцінка потреб населення громади повинна проводитися на середньостроковий період, тобто раз на три роки. При цьому, в рамках щорічного моніторингу надання соціальних послуг потрібно уточнювати і коригувати дані, з урахуванням соціальної ситуації в громаді. У контексті цього діє наказ Міністерства соціальної політики України «Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах» від 20.01.2014 №28 у якому прописана вимога щодо щорічного оцінювання потреб населення, однак на практиці не усі громади здійснюють таке оцінювання. На нашу думку, застосування такого інструменту, як визначення потреб мешканців, є необхідною складовою управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад.

Розглядаючи визначення потреб жителів територіальної громади з організаційної сторони важливим є визначити відповідальну особу.

² Реформування системи управління у сфері соціальної політики в рамках децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. *Презентація Міністерства соціальної політики України*. [online] URL: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000052/52486.pdf

Такою відповідальною особою в громаді доцільно призначити профільного заступника голови громади (заступника голови), який повинен створити робочу групу з питань визначення потреб громади у соціальних послугах. До робочої групи слід включити спеціаліста відділу (підрозділу) з питань соціального захисту населення громади, який зобов'язаний здійснювати організацію збору, аналізу та підготовку пропозицій на основі результатів визначення потреб. Також до збору та обробки інформації щодо визначення потреб населення необхідно залучати надавачів соціальних послуг, представників громадського сектору (на платній або безоплатній основі), зокрема експертів з питань соціального забезпечення та надання соціальних послуг, соціологів.

Таким чином, забезпечення реалізації повноважень з визначення потреб жителів територіальних громад є важливим напрямом інноваційного управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні.

Не менш важливим повноваженням щодо управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад є *запровадження попередження потрапляння сім'ї у складні життєві обставини*.

Розкриваючи механізм виявлення вразливості та попередження потрапляння сім'ї у складні життєві обставини, слід розуміти здійснення профілактичної та роз'яснювальної роботи представниками органів місцевого самоврядування, фахівцями із соціальної роботи спрямованої на попередження виникнення складних життєвих обставин. Такий напрямок передбачає необхідність організації роботи з усіма членами громади, розвиток громадських ініціатив щодо надання послуг населенню, зокрема для сімей з дітьми. До таких соціальних послуг належать «Соціальна профілактика», яка передбачає «комплекс заходів, спрямований на попередження, обмеження та зупинення негативних соціальних і особистісних (поведінкових) явищ та їх наслідків у соціальному середовищі та реалізується за допомогою різних інструментів впливу соціального, юридичного, педагогічного, психологічного характеру»³.

До соціально-профілактичних заходів на місцевому рівні належить розробка та розповсюдження рекламно-інформаційних матеріалів з метою попередження потрапляння в складні життєві обставини,

³ Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги профілактики. Наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 № 912 [online] документ z1155-15, чинний, поточна редакція від 10.09.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15#Text>

організація навчання та просвіти щодо зміни проявів девіантної поведінки, пропаганда здорового способу життя жителям територіальної громади тощо. На нашу думку, до такого роду діяльності органам місцевого самоврядування, доцільно залучати громадські організації.

Таким чином, реалізація здійснення повноважень щодо соціально-профілактичних заходів допоможе розв'язати проблему здійснення постійної опіки над вразливими категоріями населення громади, працюючи над зменшенням кількості сімей, осіб, які потребують допомоги. Розвиток превентивних соціальних послуг, надання допомоги на ранніх етапах вразливості, забезпечуючи доступність послуг через максимальне наближення їх до місця проживання отримувача, забезпечить формування соціальної довіри та активізує інноваційну діяльність з попередження негативних явищ.

Наступним напрямом щодо управління сферою надання соціальних послуг є реалізація повноважень *щодо захисту прав та інтересів дітей, в контексті реформи деінституалізації*.

У 2017 році Урядом України розпочато реформу Деінституалізації, яка базувалася на виконанні Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 року № 526р.

Деінституалізація передбачає процес реорганізації зі скороченням і/або закриттям закладів інтернатного типу та створення на території громади необхідних освітніх, медичних, соціальних установ/центрів для надання послуг дітям та їх сім'ям.

За даними Міністерства соціальної політики України, нині у інтернатних закладах перебувають «77 тисяч дітей, з них 34 тисячі неповнолітніх проживають там цілодобово, 3 000 мають діагностовану інвалідність, а 14 000 мають особливі освітні потреби»⁴.

За статистикою, лише 8% дітей, які перебувають на інституційному догляді є сиротами. Переважна більшість вихованців інтернату мають або повні сім'ї, або одного з батьків. Основними причинами, через які діти опиняються в інтернатних закладах є: складна соціально-економічна ситуація в родині, бідність, пияцтво батьків, ризик того, що дитина може стати жертвою домашнього насильства, відсутність соціальних послуг або обмежений доступ до них, брак інклюзивної освіти тощо.

⁴ Повернути в сім'ю. Чому гальмується реформування дитячих інтернатів? (Останнє оновлення 2021, квітня 01). [online] URL: <http://surl.li/amjjoz>

У даному випадку інноваційними підходами до вирішення проблем сімей, за допомогою інституційних закладів, виникає необхідність поступової реорганізації інтернатних дитячих установ дотримуючись сімейно-орієнтованого підходу, створюючи умови розвитку для дітей зі складними життєвими обставинами або особливими потребами в громаді. Інакше кажучи інтернати, необхідно поступово перетворити на школи, а для дітей – впровадити нові, більш комфортні соціальні послуги, орієнтовні на сімейне виховання. У даному випадку знову є актуальним проведення оцінки потреб дітей, перебуваючих в інституційних закладах догляду та виховання на постійній основі, та розроблення рекомендацій щодо повернення таких дітей в біологічну сім'ю, або ж переведення на перебування 24/5, або взагалі тільки на денне перебування.

Таким чином, з метою попередження зарахування дітей до закладів інституційного догляду та виховання дітей на цілодобове перебування у територіальній громаді за місцем проживання повинен «забезпечуватися доступ до медичних, соціальних, освітніх, культурних, реабілітаційних послуг для дітей та сімей з дітьми відповідно до їх потреб»⁵. Також у розпорядженні йде мова про створення умов для повноцінного догляду і виховання в сім'ї дітей перших років життя, надання підтримки батькам, забезпечення дітей необхідним переліком послуг, зокрема розвитку послуг раннього втручання та патронату над дітьми за місцем проживання сім'ї для припинення практики влаштування дітей віком до трьох років до закладів інституційного догляду та виховання дітей із зазначеним терміном (2019-2025 роки).

Відносно виключення з реформування відповідних закладів інтернатного типу до яких налетить спеціальні та спеціалізовані заклади, у складі яких є пансіон, дійсно така норма залишилася. У зв'язку із внесенням змін до Законів України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту», такі заклади забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, внутрішніми структурними підрозділами яких (у складі ліцеїв, спеціальних закладів загальної середньої освіти та закладів спеціалізованої освіти) можуть бути пансіони.

⁵ Про внесення змін до Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 № 691-р [online] документ 691-2021р, чиний, поточна редакція від 02.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-2021-%D1%80#Text>

А також, Законом України «Про соціальні послуги» визначено «повноваження органів місцевого самоврядування щодо організації надання соціальних послуг вразливим категоріям сімей з дітьми, створено додаткові стимули для розвитку інклюзивного навчання, патронату та сімейних форм виховання, які є альтернативою інституційних послуг»⁶. Важливим принципом, у даному випадку є доступність послуг для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з інвалідністю, за місцем їх проживання.

Територіальна громада повинна бути заінтересованою у створенні умов для здобуття дошкільної, повної загальної середньої освіти дітьми з інвалідністю шляхом створення інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти та інклюзивних класів у закладах повної загальної середньої освіти та закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої чи вищої освіти (у разі провадження ними освітньої діяльності на певному рівні (рівнях) повної загальної середньої освіти).

Відносно категорії дітей, які залишилися без батьківського піклування, необхідним є створення та забезпечення їх сімейними формами виховання (усиновлення, опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу), або умовами догляду та виховання, наближеними до сімейних (патронатна сім'я, малі групові будиночки) з метою запобігання потраплянню таких дітей до закладів інституційного догляду та виховання дітей, а також реінтеграції вихованців закладів інституційного догляду та виховання у громаді.

Також важливими заходами, на нашу думку, є розвиток соціальних послуг для сімей з дітьми реалізуючи заходи з проведення роз'яснювальної роботи та освітньої діяльності серед мешканців громади, надавачів соціальних послуг, працівників інтернатних закладів, а також прийомних батьків, батьків-вихователів, патронатних вихователів, які можуть виконувати функцію догляду та виховання, що передбачає перебування дітей в умовах наближених до сімейних.

Таким чином, до повноважень територіальної громади входить проведення системної роботи з розвитку соціальних послуг та захисту прав дитини, спрямованої на створення сприятливих умов для догляду та виховання кожної дитини у сімейному або наближеному до сімейного середовищі, що сприяє формуванню соціальної довіри та безпеки в громаді.

⁶ Про соціальні послуги. Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII, [online] документ № 2671-VIII, чинний, в редакції від 17.01.2019, введення в дію, відбулась 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

Наступним напрямом управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад є *дотримання державних стандартів соціальних послуг*.

Система надання соціальних послуг є важливим інструментом забезпечення соціальної безпеки та підтримки незахищеним верствам населення в умовах реформи децентралізації. Суттєвим елементом цієї системи на місцевому рівні має стати практична стандартизація конкретних соціальних послуг.

Законодавче забезпечення надання соціальних послуг ставить вимоги щодо відповідності їх надання затвердженим державним стандартам. Так, у статті 17 Закону України «Про соціальні послуги», зазначено, що соціальні послуги, надаються надавачами соціальних послуг державного (комунального), недержавного секторів незалежно від джерел фінансування, відповідно до державних стандартів соціальних послуг. Згідно цього ж Закону, до розробників державних стандартів соціальних послуг, належить Міністерство соціальної політики України, який формує принципи та порядок надання соціальних послуг. У державному стандарті соціальних послуг:

- є мінімальний гарантований пакет послуг, нижче цього рівня ніхто не має права надавати послуги;
- доступність послуги має забезпечуватись саме стандартами;
- стандарт дає змогу створення ринку соціальних послуг;
- стандарти важливі, з точки зору навчання, оскільки значна кількість працівників в територіальних громадах не мають фахової освіти, і, відповідно, не завжди розуміють, як правильно надавати соціальні послуги.

Отже, до переваг стандартизації соціальних послуг належить уніфікація принципів і методів здійснення кожної послуги, чітке визначення критеріїв відбору надавачів соціальних послуг, сприяння удосконаленню механізму соціального замовлення тощо

Також існують і недоліки стандартизації соціальних послуг, а саме: «відсутність коштів на забезпечення надання соціальних послуг унеможлиблює, з одного боку, повноцінний розрахунок вартості послуги, а з іншого – надання її у відповідності до стандарту, «дефіцит» послуг знижує вимоги до їх якості, зокрема щодо дотримання стандартів, запропоновані стандартами послуги «по максимуму» часто є фінансово недосяжним для надавачів послуг»⁷.

Важливо також зазначити, що комунальні надавачі соціальних послуг підпадають під здійснення систематичного моніторингу якості надання соціальних послуг та здійснення оцінки якості надання

⁷ Стандартизація соціальних послуг: виклики та перспективи (Останнє оновлення 2016, серпня 30). [online]. URL: <http://surl.li/amjuo>

соціальних послуг, контролюючими органами, наразі це Національна соціальна сервісна служба. На відміну від недержавного сектору, який не перевіряється протягом надання соціальних послуг на дотримання державних стандартів.

На даний час в Україні діють 22 державні стандарти соціальних послуг.

Слід зазначити, що є досить вагомі переваги стандартизації, які уніфікують здійснення надання послуг, чітко визначаючи вимоги до надавачів соціальних послуг, хоча існують і проблеми, що стосуються визначення вартості соціальної послуги.

Відносно реалізації повноважень управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад щодо *удосконалення адміністрування та управління соціальних послуг*, то цей напрямок передбачає розроблення та затвердження стратегій розвитку сфери надання соціальних послуг, які повинні базуватися на: орієнтованості на задоволення потреб отримувачів соціальних послуг, адресності їх надання, залучення отримувача соціальних послуг до самостійного розв'язання власних проблем; надання соціальних послуг з урахуванням визначених потреб та забезпечення проживання отримувачів таких послуг у територіальній громаді; створення для суб'єктів, що надають соціальні послуги, рівних умов на ринку таких послуг; якості та ефективності надання соціальних послуг; прозорість надання таких послуг⁸.

Важливим у даному випадку є підтримка комунікації з жителями територіальних громад, забезпечення належного інформування, організація можливості зворотного зв'язку з отримувачами соціальних послуг, розвиток максимально доступних послуг для сім'ї в громаді, створення умов для проживання громадянам похилого віку та осіб з інвалідністю.

До удосконалення адміністрування надання соціальних послуг належить забезпечення міжвідомчої взаємодії за допомогою сучасних технологій, зокрема впровадження електронних сервісів, розвиток кадрового потенціалу надавачів соціальних послуг та формування соціальної інфраструктури в громаді.

До удосконалення управління надання соціальних послуг належить організація бюджетного фінансування із залучення додаткових засобів фінансової підтримки та контроль за якістю та ефективністю надання соціальних послуг у громаді.

⁸ Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.08.2012 № 556 р [online] документ 556–2012 р, чиний, поточна редакція від 08.08.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text>

При розробці стратегії розвитку надання соціальних послуг необхідним є застосування інноваційних методів надання соціальних послуг, наприклад оцифрування адміністративних послуг соціального характеру в громаді, забезпечення участі громадськості в питаннях організації та надання соціальних послуг, впровадження механізму соціального замовлення, міжмуніципального співробітництва та сприяння розвитку ринку соціальних послуг.

Наступним напрямом управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад є *диверсифікація надавачів соціальних послуг через соціальне замовлення*.

Диверсифікація надавачів соціальних послуг передбачає розширення їх переліку за допомогою: впровадження механізму соціального замовлення для залучення недержавних суб'єктів надання соціальних послуг; створення нових комунальних надавачів соціальних послуг; відкриття нових відділень на базі вже створених надавачів соціальних послуг. Наприклад, якщо в громаді існує модель надання соціальних послуг, де надавачами виступають Територіальний центр надання соціальних послуг та посадові особи місцевого самоврядування при виконавчому комітеті ради, то доцільним є створення відділення для надання послуг особам та сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах на базі такого центру. Таким чином, створення у громаді необхідного відділення на базі вже існуючого надавача соціальних послуг є альтернативою відкриття та фінансування спеціалізованих комунальних закладів, що дасть можливість знизити витрати з місцевого бюджету та розширить перелік соціальних послуг.

Щодо залучення недержавних надавачів соціальних послуг до надання соціальних послуг сприяють розвитку в громаді інноваційних форм організації надання соціальних послуг, забезпечення новими кадровими та матеріально-технічними ресурсами. Також у жителів громади (отримувачів послуг) з'явиться можливість обирати постачальника послуг. Виникнення конкуренції серед надавачів соціальних послуг, означає вихід на ринок, що передбачає посилення вимог до якості управління, ефективності розпорядження ресурсами, якості послуг, кваліфікації персоналу тощо Також такі дії сприяють розвантаженню комунальних надавачів соціальних послуг. Однак, на даний час в більшості громадах, на жаль відсутні недержавні надавачі соціальних послуг серед яких можливо було б провести конкурс на соціальне замовлення.

Законодавством передбачається, що соціальні послуги повинні надавати компетентні професіонали комунальні установи, або ж громадські об'єднання, благодійні або релігійні організації, які надають соціальні послуги без здійснення підприємницької діяльності.

Надання соціальних послуг на непрофесійній основі, можливе лише у випадку здійснення догляду за своїми родичами, які потребують сторонньої допомоги від фізичних осіб, які проживають разом з підопічними та здійснюють за ними відповідний догляд. При цьому передбачається виплата компенсації постачальникам соціальних послуг. Тим, хто надає соціальні послуги родичам, компенсацію обчислюють як різницю між прожитковим мінімумом і середньомісячним сукупним доходом сім'ї за попередні півроку⁹.

Наступним напрямом управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад є *перехід на фінансування соціальної послуги, а не закладу*. У контексті цього, важливим нововведенням в умовах децентралізації соціальних послуг, є організація процесу їх фінансування. А саме перехід від бюджетного фінансування відповідних державних (комунальних) установ до програмного фінансування, зокрема розподіл фінансів за надавачами соціальних послуг на конкурсних засадах. Таким чином, в межах програмного фінансування, мова йде про застосування програмно-цілового методу формування бюджету громади. Його використання допомагає: планувати бюджет на середньострокову перспективу; оптимізувати використання бюджетних коштів, орієнтуючись на бюджетні програми; підвищити обізнаність жителів громади щодо ефективності витрачання коштів бюджету.

Коли мова йде про проведення конкурсу, необхідним є залучення недержавних надавачів. Проблема наявності необхідної кількості надавачів соціальних послуг гальмує впровадження таких механізмів, як: «гроші ходять за клієнтом» та «соціальні замовлення». Варто зазначити, що у разі застосування соціального замовлення, можливим є замовлення послуг лише у недержавних надавачів, тоді як, комунальні надавачі, вже фінансуються з місцевого бюджету в рамках бюджетного фінансування. Механізм соціального замовлення фактично не застосовується на постійній основі в громадах. Його функціонування в територіальній громаді можливе при винесенні питання на обговорення під час бюджетного планування.

Надання базових та додаткових соціальних послуг за допомогою недержавних надавачів потребує створення ринку соціальних послуг. Функціонування ринку соціальних послуг не може бути створено тільки за рахунок бюджетних коштів. У такому випадку необхідно створити привабливі умови для залучення соціальних інвестицій в

⁹ Малиняк Б. Планування та використання коштів місцевих бюджетів на соціальні послуги: алгоритм для органів місцевого самоврядування та приватних надавачів соціальних послуг [online] URL: <http://surl.li/amjoq>

сферу надання соціальних послуг та забезпечити умови для зацікавлення вкладання коштів з боку бізнес-партнерів в громаді.

З метою залучення інвестицій у сферу надання соціальних послуг необхідно забезпечити чіткі процедури публічних закупівель соціальних послуг, які розповсюджуються, як базові послуги, так і на додаткові, контролювати забезпечення прозорості та ефективності у наданні послуг, зокрема адресності та чітких вимог у призначенні безкоштовних послуг, що визначені пріоритетними на рівні громади.

Створення ринку соціальних послуг на рівні територіальної громади передбачає: нові робочі місця, можливість забезпечення додаткових соціальних послуг серед населення, залучення професіоналів для роботи з вразливими асоціальними категоріями (алко-, наркозалежними, особами, які перебували в місцях позбавлення волі тощо), впровадження безбар'єрності в отриманні соціальних послуг, виникнення конкуренцію на ринку соціальних послуг, що спонукає до підвищення їх якості, поліпшення якості життя у громаді та підвищення рівня соціальної довіри до представників місцевої влади.

Наступним напрямом управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад є *моніторинг, контроль та оцінка соціальних послуг*.

З метою забезпечення якості соціальних послуг важливим є здійснення моніторингу, контролю та оцінки соціальних послуг.

Застосування моніторингу надає можливість систематично відслідковувати організацію надання соціальних послуг. Дані отримані у ході проведення моніторингу є основою для здійснення оцінки ефективності надання соціальних послуг. Наприклад, при реалізації стратегій розвитку надання соціальних послуг на місцевому рівні доцільним є проведення моніторингу для здійснення аналізу реалізації проведених заходів відповідності стратегічним цілям. А також у разі виявлені недоліків реалізації запланованих заходів, визначення причин неефективного чи недостатньо ефективного їх проведення. Що дозволить здійснити підготовку пропозицій щодо зміни запланованих заходів, спрямування бюджетних коштів з метою досягнення максимального ефекту від їх використання.

Оцінка надання соціальних послуг дозволить дати розуміння того, чи забезпечує наявна система надання соціальних послуг, зокрема запроваджена стратегія розвитку, досягнути запланованих результатів надання соціальних послуг та підвищить прозорість бюджетного процесу шляхом інформування громадськості про результати оцінки бюджетних програм на реалізацію Стратегії.

Таким чином, моніторинг та оцінка є контролюючими заходами при організації надання соціальних послуг в громаді.

ВИСНОВКИ

Досліджуючи проблематику управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні, виділивши основні напрями інноваційного розвитку у цій галузі, було підкреслено важливість впровадження інноваційної діяльності з метою ефективної реалізації повноважень органів місцевого самоврядування забезпечуючи доступність та якість отримання соціальних послуг в територіальній громаді.

Створюючи систему інноваційного управління сферою соціальних послуг в громаді необхідним є: забезпечення міжвідомчої взаємодії зацікавлених сторін під керівництвом уповноважених органів публічної влади на місцевому рівні, використання електронних сервісів, розвиток кадрового потенціалу надавачів соціальних послуг, створення позитивного іміджу соціальних працівників, забезпечення бюджетного фінансування із залучення додаткових засобів фінансової підтримки та здійснення контролю за якістю соціальних послуг.

У безпосередньому практичному наданні соціальних послуг слід використовувати інноваційні методи, технології та форми цифровізації послуг, зокрема отримання адміністративних послуг соціального характеру в громаді за допомогою електронних сервісів.

Не менш важливим залишається розвиток соціальної інфраструктури за допомогою інноваційних технологій сучасного розвитку, забезпечення участі громадськості в організації та наданні соціальних послуг, у тому числі впровадження механізмів соціального замовлення та міжмуніципального співробітництва.

АНОТАЦІЯ

Під час дослідження розглянуто напрями інноваційного управління сферою надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні, серед яких першочерговим виступає визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах, що слугує виявленню цільових груп отримувачів соціальних послуг, окреслюючи їх види. Запропоновано активізацію проведення превентивних заходів потрапляння осіб, сімей у складні життєві обставини. Зроблено акценти на можливостях проведення профілактичної та роз'яснювальної роботи серед громадського сектору влади. Виділено необхідність розвитку надання соціальних послуг в реалізації повноважень щодо захисту прав та інтересів дітей у контексті реформування інтернатних закладів. Підкреслено необхідність дотримання державних стандартів соціальних послуг з метою дотримання вимог якості, доступності та ефективності їх надання.

Доведено необхідність використання інноваційних методів, форм та технологій інноваційного управління сферою надання соціальних

послуг на рівні територіальних громад за допомогою впровадження електронних сервісів, розвитку кадрового потенціалу надавачів соціальних послуг та формуванню соціальної інфраструктури в громаді, впровадженню механізмів соціального замовлення та міждуніципального співробітництва, застосуванню програмно-цільового методу фінансування та забезпеченню проведення моніторингу та оцінки якості надання соціальних послуг на місцевому рівні.

Література

1. Бенювська Л. Соціальна інфраструктура територіальних громад: інтереси стейкхолдерів. *Галицький економічний вісник*. 2021 Том 69 № 2. Т. : ТНТУ. [online] URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/35295>

2. Децентралізація влади в Україні: гуманітарний та соціально-політичний аспекти : монографія / кол. авт. за заг. ред. Іжї М.М. Бакуменка В.Д., Попова С.А. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2019 – 372 с.

3. Деякі питання адміністрування надання місцевими державними адміністраціями і територіальними громадами соціальної підтримки у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей. Наказ Мінісоцполітики України від 30.12.2020 № 868 [online] документ v0868739-20, чиний, поточна редакція від 30.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0868739-20#Text>

4. Деякі питання надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 450 [online] документ 450 – 2020 п, чинний, поточна редакція від 25.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2020-%D0%BF#Text>

5. Єгорова-Луценко Т. П. Цифровізація системи надання соціальних послуг в Україні. *Право та інноваційне суспільство: електрон. наук. вид.* № 2(15) [online] URL: <http://apir.org.ua/wp.content/uploads/2020/12/YehorovaLutsenko15.pdf>.

6. Малиняк Б. Планування та використання коштів місцевих бюджетів на соціальні послуги: алгоритм для органів місцевого самоврядування та приватних надавачів соціальних послуг [online] URL: <http://surl.li/amjoq>

7. Повернути в сім'ю. Чому гальмується реформування дитячих інтернатів? (Останнє оновлення 2021, квітня 01). [online] URL: <http://surl.li/amjz>

8. Попов С.А., Панченко Г.О. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід : навч.-метод. посіб. / С.А. Попов, Г.О. Панченко – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2018. 284 с.

9. Про внесення змін до Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 № 691-р [online] документ 691-2021р, чиний, поточна редакція від 02.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-2021-%D1%80#Text>

10. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги профілактики. Наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 № 912 [online] документ z1155-15, чинний, поточна редакція від 10.09.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15#Text>

11. Про соціальні послуги. *Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII*, [online] документ № 2671-VIII, чинний, в редакції від 17.01.2019, *введення в дію, відбулась 01.01.2020*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

12. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.08.2012 № 556-р [online] документ 556–2012 р, чиний, поточна редакція від 08.08.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text>

13. Реформування системи управління у сфері соціальної політики в рамках децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. *Презентація Міністерства соціальної політики України*. [online] URL: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000052/52486.pdf

14. Стандартизація соціальних послуг: виклики та перспективи (Останнє оновлення 2016, серпня 30). [online]. URL: <http://surl.li/amjou>

Information about the author:

Klymenko Anastasiia Sergiivna,

Senior teacher at the Department of Local Government and Territorial Development Educational and Scientific Institute of Public Service

and Management of the

National University “Odesa Polytechnic”

22, Genuezka street, Odessa, 65000, Ukraine